

Politecnicum da Losanna ord l'optica da l'utschel.

Il chantun Vad reflectescha sin il clima

Dieta al Politecnicum da Losanna

DA GUIU SOBIELA-CAANTZ

■ **Il Grischun (7105 km² davent da 1819 cun il signuradi da Razén*) ed il chantun Vad (3217 km²) èn naschids 1803 sco elements da la mediaziun introducida en Svizra da Napoleun Bonaparte (1769–1821), «Premier Consul» d'ina Frantscha schlargiada.** Il Vad dumbrava (2017) 792'995 olmas ed il Grischun 1'978'555. «Le Courier» (Genevra) dals 12 da november 2018 rapporta da l'avertura da las «Assises vaudoises sur le climat» en il Politecnicum da Losanna cun cuss. gov. Jacqueline de Quattro, «auts funcziunaris, experts e represchentants da la societad civila. La finamira è ina part da quella da la confederaziun: Smesar per 2030 la produenziun da gas cun effect da serra, cun pinar in Plan vadais per il clima. Oramai na pudain nus betg pli dubitar (...). La primavaira da 2018 haja pluvi blier, cunzunt ils 11 da zercladur a Losanna; la setgira da stad è lura stada brutala e lunga. Noss chantun n'è betg memia pitschen per valair sco exempel. Il Plan clima resguarda la reduenziun da gas cun effect da serra e las adattaziuns a la midada da clima (...). Nus stuain vegnir pli movibels, cun vehichels electrici u ibrids, ed adattar ils temps da lavur, sco era quels da lavur a chasa, per cuntanscher ina movibilitad pli raziunala (...).

En in temp da transiziun dovra la Svizra anc energias fossilas damai che nus desistain plaun a plaun dal nuclear. Da la centrala da Mühleberg vegn la terza part dal consum dal Vad» (p. 4).

I fa prescha d'agir

«Le Courier» dals 13, sut il titel: «Le canton réfléchit au climat», rapporta da l'emprim di da las «Assises» cun var 200 personas: «Ils experts unanims manegjavan ch'i fetschia prescha d'agir (...). Ins ha accentuà las limitaziuns da las cunvegns internaziunalas che chatschan si in model da surengiu. Insaquants auturs proponan encunter quai in model policentric che cumbinia las pussaivladads dal nivel chantunal e dal naziunal per cumbatter efficaciamain la midada da clima. Ins ha punctuà: 'Il stgalim chantunal è in dals pli adattads per intervegnir (...). Ils chantuns han las capacitads e cumpetenzas basegnaiavas per garantir lezza transiziun. Ins n'astga betg spetgar la lescha naziunala davart il CO₂; ins sto plitost promover acziuns vicendaivlas territorialas generalas tranter chantuns davart l'energia.' Marc Chardonens, schef da l'Uffizi federal da l'ambient, ha dentant declarà: 'La cunvegna da Paris munta ina vaira midada da paradigma. Senza Paris avessan nus oz ina stgaudada da var 4,5° fin 6°. Passa 180 pajais han ratifitgà la cunvegna. Tar la proxima sentupada a

Katowice [en Silesia, dals 3 als 14 da december 2018] lain nus metter sut tetg las normas per cuntanscher las finamiras acceptadas. Senza lezza multifariadad fissan nus pers.' Ils principals secturs svizzers pertutgads èn la movibilitad, ils bajetgs, l'industria, l'agricultura ed il rument. Océane Dayer, fundatura da 'Swiss Youth for Climate', punctuescha che tuts e tuttas sajan responsabels per la sanadad da quest mund. I constat ch'ils chantuns èn ils acturs principals areguard ils bajetgs e la movibilitad. Genevra ha gia formulà in scumond dals stgaudaments cun energia fossila, e Basilea-Citad favurisescha ils sistems da stgaudament regenerabel. Il perscrutader Christian Arnsperger da sia vart punctuescha ch'i saja impurtant da surventscher las temas areguard quellas dumondas. Lez professor manegia ch'ins duaja introducir ina scolaziun davart las ciencias dal clima e promover la perscrutaziun universitara relativa. L'inschigner franzos Jean-Marc Jancovici ha serrà l'occurrènza cun ils peds: «In mund che vegn dapertut pli chaud va vers la guerra.» Na pudessan talas dietas inspirar «reflexiuns» en auters chantuns universitaris, per exempel Son Gagl ed il Tessin (respectivamain 502'476 e 354'357 olmas), omadus limitrofs dal Grischun?

* La Quotidiana, 22 da november 2018, pp. 1 e 3.